

Naszályi Emil: Csúcsok és szakadékok. Szent István Társulat, Budapest 1982, 461 o.

Bizonyára nem túlzás azt állítani, hogy Naszályi Emil ma Magyarországon Szent Bernát írásainak legjobb ismerője, legtüzesebb olvasója, s így leghivatottabb ismeretője is. Évtizedeken át tanulmányozta a „mézajkú tanító” műveit, gondolkodásában szinte asszimilálódott a Szent gondolataihoz. A zirci apátság alapításának 800. évfordulója alkalmából látott napvilágot az életen át tartó elmélyült olvasás gyümölcse, Szent Bernátnak a lelki életre vonatkozó tanítását ismertető-népszerűsítő munka. A könyv a legfontosabb magyar nyelven megjelent mű Szent Bernátról Piszter Imre: Szent Bernát clairvauxi apát élete és művei címen 1899-ben kiadott két kötetes, máig is aktuális életrajzi munkája óta.

Könyve beosztását maga a szerző így foglalja össze: „Könyvünk Szent Bernát tanításának rendszerét nyújtja a lelki élet útjáról négy részben. Az első rész: Bernát, a kaland hőse — Szent Bernát életének elindulását tárgyalja két nagy és élete döntéseiben jelentős probléma területén: a világiasság és a tudományos élet kísértésében. — A második rész: A kaland kezdődik — az önismeret, üdvösség és megtérés kérdését és Bernát nagy lépését ismerteti. — A harmadik: A szeretet kalandja — a szeretetről, az ember természetéről, Istenképmás voltáról, az akaratról és a szabadságról beszél a Krisztusban és a Szentlélekben alakuló lélekben. — A negyedik rész: A kaland csúcsa — az Istennel való találkozásról, Isten látogatásairól, a látogatás ajándékairól és a lélek Istennel való egyesüléséről hozza Szent Bernát tanítását” (19). Bár a könyv nem életrajzi mű, ismerteti a Szent életét születésétől, 1090-től nagyjából 1115-ig, Clairvaux alapításáig. Segitené az olvasót az életmű megértésében, ha az egész életút leírását olvashatnánk.

Maga Szent Bernát nem alkotott szisztematikus értekezést, valamiféle Summát a lelkiélet fejlődéséről. Gondolatai elszórtan, beszédek és levelek százaiban, kisebb traktátusok lapjain található meg. Bármiféle rendszerezés az olvasó munkája, így esetleges, és nem szükségképpen tükrözi a Szent szándékát. Ezt Naszályi is jól tudja, ő sem szándékozik „végleges” rendszerezést adni: „Szent Bernát a maga egyéniségével áll ott a sok élő, törekvő szerzetes előtt. A monostor mindnyájukat átölelő lelki izzása, erőfeszítése: az élet Istennel és Istenért. Ez adja a tanítás konkrét egységét. [...] Sok más szempontból is lehetne Szent Bernát tanítását vagy annak egy részét kidolgozni és összefoglalni. Mindenhonnan logikus és szerves egység alakulna ki. Kidolgozásunk nem az egyedül lehetséges út, és nem is teljes. Inkább csak kezdet, amelyet a szerzetesnek, de minden komolyabb lelkiéletet keresőnek is, egy életen keresztül tanulnia s mélyítenie kell” (110—111).

A könyv elsősorban tehát nem szintézis, hanem száz és száz szentbernáti szövegnek egy lehetséges elv: az istenkeresés kalandja életszerű, vonzó szempontja alapján rendezett gazdag tárháza. A magyar olvasó számára eddig hozzáférhetetlen szövegek közrebozsátása értő, szép fordításban: ez a kötet első és legnagyobb értéke. Csak nagyritkán fordul elő szó a fordításban, ami furcsának, régiesnek tűnhet a mai olvasó számára, mint pl. „édességes” (98), „drágaságos” (385). De a könyv több, mint szöveggyűjtemény: Naszályi bevezeti, összehasonlítja, magyarázza, értelmezi is a szövegeket, megkönnyíti megértésüket. Megkönnyíti, de nem eléggé.

Óriási a Szent Bernát-irodalom. A róla és műveiről írt könyveknek, cikkeknek pusztán a bibliográfiája két vaskos kötet. Míg az életrajzi fejezetben Naszályi többször felhasználja a korábbi kutatások eredményeit, magában a lelkiélet teológiája tárgya-

lásában mintha mellőzné a szakirodalmat. Feltételezhetően nem voltak elérhetőek a szerző számára még olyan klasszikus, úttörő munkák sem, mint pl. Étienne Gilson: „La théologie mystique de Saint Bernard”, Paris 1947, vagy Jean Leclercq: „Saint Bernard mystique”, Paris 1948, pedig ezek meglátásainak figyelembe vétele még mélyebb, időtállóbb következtetésekre vezethették volna. Ugyancsak segítette volna az olvasót a szövegek elmélyültebb tanulmányozásában, ha a kötet elején egy fejezetet találhatnánk a monasztikus irodalom műfajáról, annak sajátos jegyeiről, behelyezve így a szövegeket irodalmi és szellemi környezetükbe, háttérükbe.

A szép kiállítású kötet olvasását nehezíti az idézőjelek nem mindig következetes használata. Hasznos lett volna Szent Bernát szövegeiben ha nem is mindenütt, de gyakrabban hivatkozni a szentírási helyekre, amelyeket a Szent idéj, vagy amelyekre csak utal. A monasztikus szerzők műveikben olyan gyakran használják a Szentírást, hogy szövegük helyenként szentírási idézetekből alkotott tarka szöttes. A jóval kevésbé járatos mai olvasó számára egy-egy mondat így szinte érthetetlen.

De ezeknél a hiányosságoknál sokkal nagyobb a könyv érdeme, az érték, amivel a mai magyar olvasótáborot megajándékozza. Egy távoli, a miénktől annyira különböző kor izzó istenszeretetről tesz tanúságot, egy keresztény vallásos géniusz alakját, munkásságát, szavait hozza élet-közelségbe, megbarátkoztat a gyakran „ciszterci évszázad”-nak nevezett 12. század gondolkodásmódjával, egy régi szerzetesrend máig is új, élő és vonzó lelkiességével.

Az olvasót talán meglepi a komolyság és szigor, amivel a szerző — Szent Bernátot értelve — a látszólag nem is olyan súlyos tökéletlenségeket megítéli. Ez a néha túlzónak látszó szigor magának Istennek halálos komolyan vételéből fakad. Annak számára, aki Istent komolyan veszi, nincsen elhanyagolható hiba vagy bűn. Csak sötétben és félhomályban látszik a gyarlóság csekélynek; Isten fényében minden bűn óriásivá nő.

Istennek és világának ez a komolyan vétele, mint háttér, megmagyarázza, miért olyan gyakran használt szó Naszályi szövegében a „feszültség”, „misztikus feszültség” kifejezés, amit ő maga így magyaráz meg: „Ez a feszültség Isten titkainak és a lélek nagy gondolatainak, vágyainak, törekvéseinek, hevülő izzásának boldog találkozása s lobogása” (277); „biztosítja, hogy a lélek nem elégszik meg alacsony dolgokkal, hanem szüntelenül a magasságok felé tör, Istent akarja” (136). Csak ez a saját érték-skáláját nem devalváló lélek tudja megtapasztalni teljesen a keresztény élet minden dimenzióját: „Egész életünk egyetlen fájdalom: Isten elrejtőzik előlünk — és egyetlen öröm: lelkünkben megtapasztaljuk a jelenlévő Istent. A Völegény távolságának fájdalma és jelenlétének öröme, mint hatalmas hullám emel, majd mélységbe ejt minket. Látásának élvezete egyetlen és szüntelen reménykedés” (92).

Lelóczky Gy.

Jan Dobraczynski—Balássy Péter: Szent Maximilián Kolbe — Ecclesia Könyvkiadó, Budapest 1982, 296 o.

A szerzőktől már 1978-ban megjelentett egy kötetet a kiadó „Maximilian Kolbe” címen, és most ugyanavval a szöveggel és képanyaggal újra nyomta a Boldognak szentté avatása alkalmából. A bíbor vászonkötésű könyv a szentnek derűs képével a sárga borítólapon első pillanatra is kívánatosá teszi forgatását.

Az Ecclesia jó egy oldalas ajánlásának címe: „Az asztaltól az éhségkamráig.” Jan Dobraczynski „Isten Szegénye Magyarországon — Gondolatok a magyar Kolbe-kötet elé” címmel 1977-i látogatását eleveníti fel Magyarországon, és a lengyel—magyar történelem szoros kapcsolatát méltatja. „Kolbe többször kifejezésre juttatta, hogy a népek között és a népeken belül a legerősebb összekötő kapocs a szeretetből fakadó testvériség.” (7—9.)